

ГЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНІ ОБ'ЄКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ЗАКАРПАТТЯ

Габчак Н.Ф.

Досліджено можливість використання геологічних пам'яток Закарпаття у розвитку туризму. Проведено комплексний аналіз сучасного стану та обстеження природоохоронних об'єктів неживої природи. Вивчено потенційну туристичну можливість геооб'єкту в Угольському масиві Хустського району. Визначена перспектива створення геопарку «Угольський масив».

Кількість бібліографічних посилань – 5, мова – українська.

Ключові слова: геологічні пам'ятки, туристична експлуатація, природоохоронні об'єкти.

ВСТУП

За останні десятиліття туризм України набув значних розмахів у розвитку, що виокремлює його як важливу галузь, яка здатна суттєво поповнити бюджет країни. Стикування західних кордонів України з ЄС дає підстави говорити про необхідність більш широкого впровадження «туристичних ідей», які могли б задовольнити попит в першу чергу потенційного туриста – європейця. Саме для нього туризм західного регіону України є більш доступним з точки зору ціни та відстаней. Закарпаття – не тільки західні ворота в країні, але й чудові ландшафти з багатими рекреаційно – туристичними ресурсами. Тому туристична галузь краю може отримати більш значні прибутки через задоволення туристичних потреб населення, надання йому різноманітних турпослуг у вигляді житла, харчування, транспортного та екскурсійного обслуговування.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Класичною схемою розвитку туристичної індустрії Закарпаття є поєднання різноманітних видів туризму, починаючи від зимового гірськолижного і закінчуючи лікувально – оздоровчим на базі значних бальнеологічних ресурсів. З кожним роком відбувається удосконалення та впровадження нових форм туристичної діяльності, які є важливою складовою та гарантом успіху.

Невід'ємним елементом природної системи є геологічне середовище, практичне значення якого важко переоцінити, але це не тільки мінеральна сировина, а й безліч унікальних за різноманітністю природних ландшафтів, що створені геологічними процесами [1], [2]. Це виходи геологічних порід та тектонічних структур на земну поверхню, кар'єри, печери, які мають науково-пізнавальне та практичне значення, часто створюють неповторні природні ландшафти, що приваблюють найвибагливіших цінителів природи. Колесо цивілізації іде вперед і

об'єкти неживої природи, тобто геологічні пам'ятки потребують негайного захисту, бо саме вони не можуть бути відновлені ні за яких умов і зникають з поверхні Землі назавжди. Саме це підказало необхідність створення у 1991 році Європейської асоціації по збереженню геологічної спадщини (PGeo), яка прийняла на I симпозіумі у Франції «Міжнародну декларацію прав пам'яті Землі», у якій чітко вказано на необхідність охорони геологічної спадщини всіма юридичними, фінансовими та організаційними методами і зберегти її для нащадків. У листопаді 1993 року у Мадриді було проведено III Міжнародний симпозіум PGeo, де обговорювалися питання збереження геологічної спадщини та перспектива їхнього використання у туризмі, інвентаризація та каталогізація пам'яток [3].

Так, науковці Львівського національного університету ім. І.Франка, зокрема: Зінько Ю.В., Мальська М.П. вперше в Україні запропонували цікавий з наукової точки зору проект щодо необхідності обстеження та використання об'єктів неживої природи в геотуристичних цілях на прикладі Львівщини. Ними в рамках громадського проекту «Збережемо природну спадщину Львівщини» було обстежено стан заповідних об'єктів неживої природи в околицях Львова, на Сколівщині та Стрийщині, що користуються найбільшою популярністю серед відвідувачів [3].

Ю.В.Зінько вважає доречним створення в Україні геопарків – нової форми збереження цінних об'єктів неживої природи, що забезпечить сталі природокористування у національних та ландшафтних парках [3].

У світовій практиці геопарк – великопросторові охоронні території з різноманітною геолого – геоморфологічною спадщиною. Програма розвитку геопарків розроблена ЮНЕСКО ще в березні 1999 року у співпраці з Міжнародним Союзом Геологічних Наук на XXIX Генеральній Конференції ЮНЕСКО. Успіх даної Програми – це співпраця з Центром Світової Спадщини ЮНЕСКО. Вона дасть змогу відбирати найбільш цікаві геооб'єкти, що містять закономірний комплекс вартих уваги геологічних і географічних компонентів та мають певні географічні

Габчак Наталія Францівна, канд. геогр. наук, доцент Закарпатського державного університету.

ознаки, які насамперед зумовлені генезисом ГНП в географічній оболонці внаслідок геолого-географічних процесів [4].

Важливим є обстеження природоохоронних об'єктів неживої природи та розробка рекомендацій щодо покращення їх охорони та екоосвітнього і геотуристичного використання.

В основу досліджень таких об'єктів Закарпаття необхідно покласти польові дослідження, які включатимуть стандартизовані описи (паспортизація) головних різновидів геоморфологічних об'єктів – скель, печер, водоспадів, поверхневих карстових форм та інших генетичних форм краю, що перебувають під охороною як пам'ятки природи чи заказники, або уможливають входження в їх перелік. Це дасть можливість сформувати необхідну базу даних, створити пакет нових карт геологічних та геоморфологічних об'єктів Закарпаття за допомогою комп'ютерної програми Arc Map та провести бальну оцінку перспективи їх використання у розробці нових туристичних маршрутів. На жаль, не всі природні пам'ятки визначені на місцях та взяті на облік обласною інспекцією по охороні природи, що негативно впливає на їх збереження та використання з краєзнавчо-пізнавальною та навчальною метою. Тому першочерговим завданням є територіальне (локальне) визначення та оформлення (паспортизація) цінних в геологічному, геоморфологічному і ландшафтному відношенні заповідних об'єктів неживої природи області. Також слід врахувати той факт, що природна спадщина Закарпаття в останні десятиріччя зазнає суттєвого антропогенного впливу, який проявляється у надмірному навантаженні відвідувачами (рекреантами) заповідних ділянок та рекреаційній дигресії ґрунтово-рослинного покриву, в активізації забудови і посиленні засміченості території, а також через знищення і пошкодження заповідних об'єктів (скель, печер, унікальних порід дерев та ін.).

Тому, очевидною є гостра необхідність проведення комплексного аналізу сучасного стану та обстеження природоохоронних об'єктів неживої природи досліджуваного регіону. Першочерговими у вивченні, на нашу думку, є наступні геологічні пам'ятки: відслонення нижньокрейдяних та верхньокрейдяних відкладів в урочищі Баня с. Перечин; пенінські скелі біля села Приборжавського Іршавського району; риф міоценового моря, складений багряниковими вапняками на околицях с. Липча Хустського району; карстові воронки та печера Жолоб в урочищі Чертеж в селі Крігчеві Тячівського району та інші цікаві геологічні об'єкти.

Перспективною територією, на нашу думку, є вивчення потенційних туристичних можливостей цінних об'єктів неживої природи в Угольському масиві Хустського району Закарпатської області. Це дозволить розширити спектр заповідних форм рельєфу Закарпаття шляхом взяття під охорону в межах даного масиву екзотичних вапнякових скель (висотою до 70 м) юрського періоду – клипенів, карстових порожнин в доміні Великої та Малої Угольки. Пропонується наступна низка заходів для досягнення поставлених завдань:

► стандартизація та вибір тих геологічних пам'яток, які можуть стати основою для коректування рангу заповідності об'єктів (загальнодержавного чи місцевого значення), а також їхнього відбору до списку Європейської геоспадщини;

► розробка проекту про створення геопарку «Угольський масив», який повинен охопити ряд типових та унікальних скелястих утворень;

► розробка нового туристичного маршруту по Карстових печерах Малої та Великої Угольки;

► перспектива залучення до туристичного використання системи печер Черлений Камінь.

Виходячи з вищенаведеного, саме Угольський масив розташований в межах Угольсько-Широколужанського заповідного масиву Карпатського біосферного заповідника і по всіх критеріях оцінки має перспективу отримати статус геопарку.

До особливостей Угольського масиву належать вапнякові скелі та численні карстові печери (із 60 карстових печер Українських Карпат половина знаходиться в межах даного масиву). Тому пропонуємо провести наступні заходи:

► обстеження природоохоронних об'єктів неживої природи та розробка рекомендацій, щодо покращення їх охорони та екоосвітнього і геотуристського використання, зокрема: вапнякові скелі Малий і Великий Гребінь, Вежа, Чур, Копиця, карстові печери: «Дружба», печери скелі Вів; порожнинні скелі Чурь; печера прозорих скель; печера Ведмеже Гало; печера Гребінь; печера Маданський Камінь та ін.;

► розробка пропозицій щодо облаштування печер і їх туристичної експлуатації;

► залучення до співпраці фахівців біологів, екологів та ґрунтознавців для комплексної оцінки рекреаційної дигресії ґрунтово-рослинного покриву на території Угольського масиву Закарпатської області;

► обстеження наслідків антропопресії на досліджуваній території;

► діагностика та оцінка екологічних проблем освоєння території, розробка заходів щодо покращення стану ландшафтних систем;

► розробка моделі сталого туризму на природоохоронних територіях Закарпаття;

► конкуренція розвитку Угольського масиву як території відпочинкового, пізнавального і спортивно-оздоровчого туризму.

ВИСНОВКИ

В результаті досліджень необхідно передбачити виконання таких основних завдань:

1. створити сучасний електронний банк даних наявних цінних об'єктів неживої природи Угольського масиву;

2. обстежити стан заповідних об'єктів неживої природи в межах досліджуваної території;

3. виявити сильні і слабкі сторони геологічних об'єктів, а також загрози (проблеми) та можливості їх туристичної експлуатації;

4. розробити план освоєння відпочинкової зони з урахуванням рекреаційного навантаження;

5. розробити заходи, щодо модернізації місць масового відпочинку і розвитку інформаційно-освітньої туристичної інфраструктури;

6. запропонувати широке науково - обгрунтоване (конкретні маршрути) впровадження екологічних форм туризму;

7. спільно з місцевими органами самоврядування розробити план дій щодо впровадження елементів сталого розвитку: через забезпечення доступу до основних геологічних пам'яток, підняття індексу безпеки туриста;

підтримку традиційних народних промислів (лозоплетіння), а також забезпечення розвитку гастрономічно-нічліжної бази;

8. видрукувати каталог геологічних пам'яток Угольського масиву та інші інформаційні та освітні видання з метою популяризації природної та культурної спадщини цієї унікальної території.

Отже, використання об'єктів неживої природи краю сприятиме розвитку пізнавального, оздоровчо-спортивного туризму на базі існуючих об'єктів геоспадщини з широким залученням пішохідного, велосипедного, кінного, екстремального, скелелазіння та інших видів туризму.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриценко В. П. Геологічні пам'ятки природи України: проблеми вивчення, збереження та раціонального використання / В.П. Гриценко, А.А. Іщенко, Ю.А. Русько, В.І. Шевченко. – К., 1995. – 61с.
2. Гриценко В. П. Європейська політика з охорони геологічної спадщини на Україні // Матеріали Міжнарод. наук. – практ. конференції «Реґіон - 2003»: стратегія оптимального розвитку». – Харків, 2003. – С.227– 228.
3. Зінько Ю.В. Збережемо природну спадщину Львівщини. – Бюлетень. – Львів, 2007. – 26с.
4. Космачева М. В. Про ранжирування геолого – географічних пам'яток природи за їх науковим і практичним значенням (на прикладі об'єктів Харківщини) // Вісн. Харків. нац. Ун – ту. – 2005. - № 655: Геологія. Географія. Екологія. – С.144–148.
5. Івченко А. Геологічна спадщина України: вивчаючий світовий досвід // Географія та основи економіки в школі. – К., 1998. – С.7-8.

УДК 159.922.8

ЦІННІСНИЙ ЗМІСТ СУЧАСНОГО ТУРИЗМУ

Голяннич Л.М.

Об'єктом дослідження статті є туризм, як інноваційний простір обміну ціннісно-смісловими продуктами соціуму. Розкривається зміст поняття «турист» та його роль як суб'єкта ціннісної парадигми сучасного туризму, де він одночасно виступає «приймачем світової культури» та «відтворювачем культури» певного соціуму. Дається уявлення про репрезентаційний процес розвитку акмеологічних проєкцій буття людини спрямованих на успіх в ціннісно-орієнтованій перспективі. У статті доводиться, що своєрідна модель успішного засвоєння смислів, як система атракторів одночасно мотивує діяльність людини на досягнення відповідних ціннісно-привабливих атрибутів в туризмі та призводить до бажаних в певній соціальній структурі форм поведінки.

Кількість бібліографічних посилань – 8, мова – українська.

Ключові слова: туризм як інноваційний простір, цінності.

ВСТУП

Туризм – динамічне утворення, що формується та видозмінюється відносно ціннісно-орієнтаційних потреб як суспільства загалом так і окремої особистості в цілому. Виникнення нових цінностей і визнання їх мотивами, що спонукають до вчинкових дій, створюють той життєвий шлях, наявність якого і

робить людину активним суб'єктом туризму. У дослідженні Т.М. Титаренко це положення розвинуто до дефініції: “Життєвий світ є результатом саморуху, саморозвитку особистості, розгортання особистих цінностей і смислів та структурування відносно до них зовнішньої дійсності” [8].

Туризм як явище багатогранне вміщає в собі різні сфери діяльності людини матеріального і духовного характеру. Проте метою даної статті є огляд туризму саме як ціннісного компонента

Голяннич Людмила Миколаївна, науковий кореспондент Інституту психології ім. Костюка АН України.